

European Network of Ombudspersons for Children

Felles uttalelse om «barnerettighetsvurderinger»

Vedtatt av ENOCs 24. generalforsamling, 18. november 2020

– Det finnes ingen nøytral politikk for barn. Tilsiktet eller ei, har all politikk en positiv eller negativ innvirkning på barns liv.ⁱ

Vi, medlemmer av European Network of Ombudspersons for Children (ENOC), oppfordrer våre regjeringer, Europarådet og EU-institusjoner til å bruke barnerettighetsvurderinger og barnerettighetsevalueringer for å bidra til å forankre barns rettigheter i lover, politikk, budsjettallokering og andre administrative beslutninger; samt å fremme og understøtte dets bruk i alle offentlige organer.ⁱⁱ

Hensikten med våre anbefalinger er å sikre at myndigheter overholder FNs barnekonvensjon og andre internasjonale menneskerettighetstraktater som påvirker barn og unge.ⁱⁱⁱ De er også ment å bidra til å realisere Europarådets forpliktelse til å støtte medlemsstatene «i å innføre og forbedre kvaliteten og effekten av konsekvensutredninger for barns rettigheter»,^{iv} – samtidig som de støtter Europaparlamentet og EU-kommisjonens koordinatorene i arbeidet for å fremme og beskytte barns rettigheter i all EU-politikk og -lovgivning.

Etter å ha vurdert stater forpliktelse til å gjennomføre alle rettighetene i barnekonvensjonen, og kravet i artikkel 4 om at regjeringer skal «... treffe alle egnede lovgivningsmessige, administrative og andre tiltak for å gjennomføre de rettigheter som anerkjennes i denne konvensjon...»^v;

Etter å ha tatt i betraktning at alle myndighetsnivåer og alle som utfører offentlige tjenester i samsvar med barnekonvensjonen artikkel må sikre at *barnets beste* skal være et grunnleggende hensyn ved alle handlinger som berører barn,

Med forståelsen at vurderingen av barnets beste må inkludere *respekt for barns rett til fritt å gi uttrykk for sine synspunkter*, og at *synspunktene tillegges behørig vekt* – ved alle handlinger som berører barn i samsvar med barnekonvensjonen artikkel 12;^{vi}

Hensyntatt behovet for å vurdere konsekvensene for barns rettigheter av alle typer beslutninger som påvirker barnepopulasjonen, grupper av barn som deler egenskaper, og individuelle barn;

ENOC oppfordrer stater; nasjonale, regionale, europeiske og internasjonale myndigheter; og alle andre relevante myndigheter til å utvikle barnerettighetsvurderinger og barnerettighetsevalueringer som virkemiddel for å følge med på med gjennomføringen av barnekonvensjonen på en måte som fremmer synlig integrering av barns rettigheter i beslutningsprosesser.

1. Hva er barnerettighetsvurderinger og barnerettighetsevalueringer?

Både barnerettighetsvurderinger og barnerettighetsevalueringer er anerkjent av FNs barnekomité som generelle gjennomføringstiltak for barnekonvensjonen, i henhold til artikkel 4. Disse **barnerettighetsorienterte prosessene for konsekvensutredning** støtter systematisk vurdering og formidling av hvilke konsekvenser et forslag eller tiltak har for barn og unges rettigheter. De er mekanismer for å rette oppmerksomheten mot hvordan barns rettigheter blir påvirket av beslutninger og handlinger som tas av regjeringer, institusjoner, og andre innenfor områdene lov, politikk og praksis. De resulterer i en skriftlig redegjørelse av kunnskapen/ informasjonen som er samlet inn og vurdert i prosessen.

Det finnes to typer barnerettighetsorienterte prosesser for konsekvensutredning.

- **Barnerettighetsvurderinger** gir en mulighet for å undersøke de mulige konsekvensene for barn og unge av foreslåtte lover, politikk, budsjetter, og andre administrative beslutninger mens de blir utformet, og om nødvendig foreslå måter å unngå eller begrense eventuelle negative konsekvenser på. *Dette gjøres før beslutningen eller handlingen blir iverksatt.*
- **Barnerettighetsevalueringer** gir en mulighet for å vurdere de tilsiktede eller utilsiktede effektene som lovendringer, politikk, budsjettbevilgninger, og andre administrative beslutninger har hatt for barn og unge. *Dette gjøres etter at en beslutning eller en handling er iverksatt.*

Som anbefalt av FNs barnekomité utgjør barnerettighetsvurderinger og barnerettighetsevalueringer samlet sett en kontinuerlig prosess for vurdering i forkant og etterfølgende evaluering av konsekvensene som lover, politikk, budsjetter, programmer og tjenester har på barns rettigheter.^{vii}

Prosessuelle standarder for innføring og bruk av barnerettighetsvurderinger og barnerettighetsevalueringer

FNs barnekomité har skissert hvordan barnerettighetsorienterte prosesser for konsekvensutredning bør brukes til å fremme synlig integrering av barns rettigheter i beslutningsprosesser og sikre godt styresett for barn. Viktige krav:

1. Barnekonvensjonen og dens valgfrie protokoller bør brukes som rammeverk for vurdering og evaluering.
2. Blir gjennomført på tvers av statlige sektorer, ikke bare i departementer som angår barn.
3. Vurder både direkte OG indirekte konsekvenser for barn.
4. Identifiser avvikende konsekvenser for barn når de sammenlignes med voksne, eller for ulike grupper barn.
5. Barnerettighetsvurderinger bør gjennomføres så tidlig som mulig, og barnerettighetsevalueringer etter en avtalt periode etter gjennomføringen.
6. Prosessen skal være kunnskapsbasert, med innspill fra barn.
7. Gi anbefalinger for å sikre oppfyllelse av barnekonvensjonen og vurdere hvordan beslutningen kan fremme realiseringen av barns rettigheter.
8. Publisert vurderinger og evalueringer.

FNs barnekomité, UNICEF, barneombud og barnerettighetsforkjempere over hele verden har argumentert for å etablere systematiske prosesser for barnerettighetsvurderinger og -evalueringer fordi:

- Barn har særskilte rettigheter og behov som er forskjellige fra voksne, og disse bør det tas behørig hensyn til.
- Barns velvære («wellbeing») er like viktig for en nasjon som et sunt samfunn og en sunn økonomi, men blir sjelden gitt samme prioritet.
- Barn er i stor grad utelukket fra offentlige beslutningsprosesser, uten stemmerett og begrensede påvirkningsmuligheter utenom at de får hjelp fra voksne.
- Regjeringers ansvar for barn har en tendens til være fragmentert på tvers av departementer og etater.
- Barn blir sjelden konsultert, og deres samlede synlighet i offentlige prosesser er lav.
- Barn bruker i større grad og mer avhengige av offentlige tjenester enn voksne; det er en større sannsynlighet for uheldige konsekvenser for barn når disse tjenestene er mangelfulle eller mislykkes.
- Barn har dårligere tilgang til klagemekanismer, rettsmidler og oppreisning.^{viii}

2. Barns medvirkning og rolle i barnerettighetsvurderinger

«Noen ganger er medvirkning så enkelt som å spørre barn hva de mener. Det trenger ikke alltid å være så veldig komplisert.»^{ix}

European Network of Young Advisors (ENYA) Forum 2020 diskuterte barns rettigheter i beslutningsprosesser. Ungdommene understreket viktigheten av å ha en rettighetsbasert tilnærming til beslutningstaking og å minne stater om deres plikt til å respektere, beskytte og oppfylle barn og unges rettigheter etter barnekonvensjonen.

Ungdommene kom med følgende anbefalinger for å fremme barnerettighetsvurderinger:

- Stater bør gjøre det obligatorisk å gjøre barnerettighetsvurderinger CRIA og øke bevisstheten om det.
- Barnerettighetsvurderinger må baseres på et bredt spekter artikler, oppdatert og relevant statistikk, og barnevennlig informasjon må gis.
- Barn og unge må delta i barnerettighetsvurderinger og barnerettighetsevalueringer.
- Barn og unge må få opplæring om barns rettigheter, inkludert barnerettighetsvurderinger.
- Voksne må få opplæring om barnekonvensjonen og barnerettighetsvurderinger.
- Voksne må respektere barns synspunkter og være fordomsfrie.
- Barneombud bør ha en rolle i barnerettighetsvurderinger.
- Det må være konsekvenser hvis barnerettighetsvurdering mangler, ikke blir brukt eller er ufullstendige.

Deres endelige anbefaling inneholdt en liste over tema hvor det bør gjøres barnerettighetsvurderinger. Denne listen inkluderte avgjørelser om budsjett og konsekvenser av koronapandemien på barns rettigheter.

Ungdommene kom med følgende anbefalinger om medvirkning:

- Nødvendig å forbedre tilgangen til medvirkning for alle barn og unge.
- Medvirkning bør være på barn og unges premisser.
- Gi informasjon og opplæring til unge.
- Opplæring og bevisstgjøring av voksne om barns rett til meningsfylt deltakelse.
- Opprett digitale plattformer for medvirkning.
- Mer medvirkning ledet av ungdom.
- Stemmeretten til unge bør vurderes i de ulike landene.

ENOC oppfordrer stater; nasjonale, regionale, europeiske og internasjonale myndigheter; og alle andre relevante myndigheter til å vedta følgende anbefalinger:

1. Kreve at barnerettighetsvurderinger og -evalueringer gjøres for lover, politikk, budsjett, og andre administrative beslutninger for å sikre et barnerettighetsperspektiv.

- a) Støtte barnerettighetsvurderinger og barnerettighetsevalueringer gjennom et juridisk mandat for å sikre at de som utarbeider lover, bestemmer politikk, allokerer budsjetter og arbeider i praksisfeltet, gjennomfører barnerettighetsvurderinger når beslutninger som påvirker barn tas, både i offentlig og privat sektor.
- b) Utvikle og gjennomføre barnerettighetsvurderinger og -evalueringer som følger prosessuelle standarder for konsekvensvurdering og evaluering skissert av FNs barnekomité. Dette gjelder ikke bare for beslutninger som har en direkte innvirkning på barn, men også de som ikke er direkte rettet mot barn, men som likevel påvirker dem.
- c) Angi når, hvor og hvordan barnerettighetsvurderinger og -evalueringer passer inn i prosesser for å utarbeide lover, politikk, budsjett og administrative tiltak.
- d) Barnerettighetsvurderinger bør gjennomføres så tidlig som mulig i utarbeidelsen av lover, politikk, budsjetter og andre administrative tiltak. Barnerettighetsevalueringer bør utføres etter en avtalt periode etter gjennomføring av vedtaket eller tiltaket.

2. Sikre at retten til å bli hørt og delta i prosessen blir oppfylt for enkeltbarn og grupper når barnerettighetsvurderinger og -evalueringer gjøres.

- a) Barns deltakelse må være effektiv og meningsfylt i samsvar med kravene som er beskrevet av FNs barnekomité sin i generell kommentar nr. 12.^x
- b) Gi alle barn opplæring om sine rettigheter, alderstilpasset og inkluderende informasjon, veiledning og støtte for å gjøre dem i stand til å

medvirke i prosessen med barnerettighetsvurderinger og -evalueringer.

- c) Voksne må ha en åpen holdning og spør barn om deres synspunkter i starten av prosessen med barnerettighetsvurderinger og -evalueringer, og sikre at de behandler barns synspunkter med respekt. Barn bør holdes informert og involvert som en del av den pågående prosessen.
- d) Mangfoldige grupper av barn, inkludert barn som er i sårbare eller marginaliserte situasjoner, bør involveres i barnerettighetsvurderinger. De barna som får sine rettigheter mest påvirket av et forslag, må bistås for å sikre at de kan delta i prosessen med barnerettighetsvurderingen.
- e) Sørg for trygge rom («safe spaces») der barn kan utøve sin rett til å bli hørt.
- f) Dokumentering av barns synspunkter, hvordan disse har påvirket beslutningsprosessen, og å gi tilbakemelding til barn om hvordan deres synspunkter har blitt vurdert, bør være del av prosessen med barnerettighetsvurderinger og -evalueringer.
- g) Barneombud kan spille en sentral rolle i prosessen med barnerettighetsvurderinger ved å formidle synspunktene til barn og være talsperson for dem, spesielt for barn som ikke kan fremme sine egne synspunkter.

3. Ta alle nødvendige skritt for å sikre at tilstrekkelige ressurser, og andre generelle tiltak for å gjennomføre barns rettigheter, er på plass for å understøtte barnerettighetsvurderinger og barnerettighetsevalueringer.

- a) Understøtt barnerettighetsvurderinger og barnerettighetsevalueringer med et sett verktøy, for eksempel sentrale spørsmål, maler og/eller retningslinjer, for å sikre konsistens og omfattende anvendelse av prosessen.
- b) Ha et bredt perspektiv knyttet til hvilke av artikler og bestemmelser om barns rettigheter som er relevante i en barnerettighetsvurdering eller barnerettighetsevaluering, ikke bare de åpenbare.
- c) Sikre at prosesser med barnerettighetsvurderinger og barnerettighetsevalueringer har tilstrekkelige ressurser hva gjelder arbeidstid for ansatte; kostnader ved gjennomføring av ytterligere undersøkelser; og/eller kostnader ved å gjennomføre offentlige eller målrettede høringer som kan opplyse utredningen og/eller evalueringen.
- d) Støtte barnerettighetsvurderinger og barnerettighetsevalueringer med et opplegg for obligatorisk, pågående opplæring og kapasitetsbygging for beslutningstakere på alle nivåer. Opplæringen bør utdanne og gi informasjon om barns rettigheter og barnekonvensjonen, samt konsekvensutrednings- og evalueringprosessene.
- e) Samle inn og gjøre tilgjengelig tilstrekkelige og pålitelige data om barn og unge som dekker alle rettigheter i barnekonvensjonen for å støtte prosesser med barnerettighetsvurderinger og barnerettighetsevalueringer.

4. Sikre at prosesser for barnerettighetsvurderinger og barnerettighetsevalueringer er transparente, fremmer bedre ansvarlighet for beslutninger som tas og indikerer i hvilken grad barn har påvirket disse beslutningene.

- a) Prosesser med barnerettighetsvurderinger og barnerettighetsevalueringer bør gjøres tilgjengelig for ekstern gransking så tidlig som mulig gjennom publisering og involvering av interessenter.
- b) Som en del av ekstern gransking må myndighetene redegjøre for beslutninger som er tatt, forklare hvorfor anbefalinger ikke har blitt akseptert eller innarbeidet, og angi hvordan barns synspunkter har blitt vurdert og tillagt behørig vekt.
- c) Når en lov, politikk, budsjettmessig- eller administrativ beslutning som har konsekvenser for barns rettigheter gjøres uten henvisning til en barnerettighetsvurdering, bør denne beslutningen kunne utfordres.
- d) Etablere kvalitetssikringssystemer for å forbedre konsekvensutrednings- og evalueringspraksis, for eksempel gjennom å gi tilgang til intern og ekstern ekspertise om barns rettigheter; identifisere og gjøre tilgjengelig eksempler på barnerettighetsvurderinger og barnerettighetsevalueringer; og dele god praksis.
- e) Samarbeid med ENOC-medlemmer for å utvikle god praksis i prosesser med barnerettighetsvurderinger og barnerettighetsevalueringer for å oppmuntre til gransking etter gjennomføring.

5. Utvikle og utvide kunnskapen og forståelsen for barnerettighetsvurderinger og barnerettighetsevalueringer.

- a) Europeiske institusjoner og regjeringer bør støtte et program for tverrfaglig forskning, nasjonalt og internasjonalt, for å styrke forståelse for og opplyse utviklingen av prosesser for barnerettighetsvurderinger.
- b) FNs barnekomité bør avholde én dag til generell diskusjon («Day of General Discussion») om prosesser for barnerettighetsorienterte konsekvensutredninger og gjennom utvikling av en generell kommentar gi ytterligere veiledning og anbefalinger om barnerettsvurderinger og barnerettighetsevalueringer.

ENOC vil samarbeide med Europarådet, EU-institusjoner, internasjonale og andre relevante myndigheter for å fremme og følge med på implementeringen av disse anbefalingene ved å 1) argumentere for deres vedtakelse, 2) dele vår samlede kunnskap, læring og forståelse av prosesser for barnerettighetsvurderinger og barnerettighetsevalueringer, 3) der det er nødvendig, utfordre mangelfull implementering.

ⁱ UNICEF and European Commission (2014) [Child Rights Toolkit Module 5: Child Impact Assessments](#), avsnitt 1.1. New York: UNICEF.

ⁱⁱ ENOC er en medlemsorganisasjon bestående av 43 uavhengige barnerettighetsinstitusjoner i 34 land i Europarådet, hvis hovedmål er å ivareta og fremme barn og unges grunnleggende rettigheter.

ⁱⁱⁱ ENOCs anbefalinger bygger på internasjonale standarder for barns rettigheter, synspunktene til ENOC-medlemmer, ENOCs synteserapport om CRIA og synspunktene til ENYA (European Network of Young Advisors).

^{iv} Council of Europe (2016) [Strategy for the Rights of the Child: 2016-2021](#), avsnitt 28.

^v FNs konvensjon om barnets rettigheter artikkel 4.

^{vi} UN Committee on the Rights of the Child (2013) General Comment No.14 on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, avsnitt 1), Avsnitt 43.

^{vii} UN Committee on the Rights of the Child (2003) General Comment No.5 General measures of implementation of the Convention on the Rights of the Child (art. 4, 42 and 44. avsnitt 6). Avsnitt 45.

^{viii} Corrigan, C (2006) [The development and implementation of Child Impact Statements in Ireland](#), Dublin: Office of the Minister for Children; Hanna, K, Hassall, I and Davis, E (2006) [Child impact reporting](#), i Social Policy Journal of New Zealand, no.29, s. 32-42; Hanna, K og Mason, N (2011) [Putting children at the centre of policy development](#), s. 10, Washington, DC: First Focus on Children; Paton, L. og Munro, G (2006) [Children's Rights Impact Assessment: the SCCYP Model](#), Edinburgh: Children and Young People's Commissioner for Scotland (CYPCS); UNICEF Canada (2014) [Child Rights Impact Assessments: the fundamentals. Evidence submitted by Unicef Canada to the Standing Committee on Human Rights, 3. feb 2014](#), Toronto: Unicef Canada.

^{ix} ENYA Young Advisor, ENYA Forum, 4. oktober 2020.

^x UN Committee on the Rights of the Child (2009) General Comment No.12 The Right of the Child to be Heard, avsnitt 133–134.

ENOC er delfinansiert av EUs program for rettigheter og unionsborgerskap (REC 2014-2020). Innholdet i denne publikasjonen representerer kun synspunktene til ENOC, og ENOC er alene ansvarlig for dette innholdet. EU-kommisjonen er ikke ansvarlig for bruk av informasjonen den inneholder.